

УДК 929.52 (477) "17"Ско : [392.33 : 347.62.6.7-055.26] (045)
DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2024.2\(46\).706](https://doi.org/10.33782/eminak2024.2(46).706)

EVERYDAY LIFE OF STARSHYNA'S FAMILY IN THE 18TH CENTURY: DOWRY REGISTERS FOR GIRLS FROM THE SKORUPS FAMILY

Iryna Kryvosheia

Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University (Uman, Ukraine)

e-mail: iiivahnuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8691-5858>

ABSTRACT

The purpose of the research paper is to analyze several surviving dowry registers of women from the Skorups family over a thirty years period in the 18th century, to uncover about the everyday life of that Cossack-starshyna (Cossack officers) family, influential in Starodub region and the Cossack Hetmanate.

The scientific novelty. Among the few documents that serve well for everyday life study, the dowry registers for women from starshyna families are worth analyzing. They are scattered in various archival funds, sometimes published in well-known collections of documents from the family archives of the Cossack Hetmanate starshyna. They always catch the eye of the scholar, who is immediately trying to process them to study very different aspects of the Cossack state's life. However, a thorough study of this type of document, compiling lists of surviving registers, remains a matter of the future. Therefore, the analysis of several such registers from the same family of starshyna seems important, because it is conducted for the first time and determines the scientific novelty of the study.

Conclusions. During the 18th century, thanks to the efforts of representatives of three generations of the Skorups, an influential and wealthy family emerged, which any representative of the Cossack Hetmanate elite wanted to marry. The standard of life of a starshyna family should not only correspond to a high status but also highlight and elevate it in every possible way. Dowry registers for the representatives of Cossack-starshyna families are an important source of information about the everyday life and that-time living standards of the elite.

According to the analyzed documents, the everyday life of the Skorups family corresponded to a very high social status in the hierarchy of the Cossack Hetmanate elite. Items from the considered registers cannot show the durability of the family tradition, its history, and special individualization objectively due to the nature of the sources. Lists of items show a desire to follow fashion trends and achieve higher and higher status no longer in the Cossack but in the imperial hierarchy. Women's dowry registers of other Cossack-starshyna families should become the subject of research in the future because they are very informative for the study of everyday history.

Funding. The publication is prepared with the support of the Institute of History, Polish Academy of Sciences and King's College London.

Keywords: everyday life, dowry register, starshyna, the Skorups, Cossack Hetmanate

ПОВСЯКДЕННЯ СТАРШИНСЬКОЇ РОДИНИ 18 СТ.: РЕЕСТРИ ПОСАГУ ДІВЧАТАМ З РОДУ СКОРУП

Ірина Кривошея

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна)

e-mail: iiivahnuk@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8691-5858>

АНОТАЦІЯ

Мета дослідження – аналіз кількох вцілілих реєстрів посагу жінок з роду Скоруп на проміжку тридцяти років 18 ст. для з'ясування яким було повсякдення цього впливового на Стародубщині й у Гетьманщині козацько-старшинського роду.

Наукова новизна. Серед нечисленних документів, що добре послуговують меті вивчення повсякдення варто виділити реєстри посагу жінкам зі старшинських родин. Вони розкидані у різноманітних архівних фондах, подекуди опубліковані у відомих збірках документів з родинних архівів старшини Гетьманщини. За них завжди чіпляється око дослідника, одразу прилаштовуючи для вивчення дуже різних сторін життя козацької держави. Однак ретельне дослідження цього типу документів, укладення списків вцілілих реєстрів, залишається справою майбутнього. Тому аналіз кількох таких реєстрів з однієї старшинської родини видається важливим, адже здійснюється вперше і визначає наукову новизну дослідження.

Висновки. Упродовж 18 ст. завдяки зусиллям представників трьох поколінь Скоруп постала впливова та багата родина, пошлюбитися з якою бажала еліта Гетьманщини. Стандарт життя старшинської родини повинен був не просто відповідати високому статусу, а й всіляко його підсвічувати та піднімати. Реєстри посагу представницям козацько-старшинських родин – це важливе джерело знань про повсякдення та тодішні стандарти життя еліти.

Згідно з проаналізованими документами повсякдення родини Скоруп відповідало дуже високому соціальному статусу в ієрархії еліти Гетьманщини. Речі з розглянутих реєстрів об'єктивно не можуть показати глибокої тягlosti сімейної традиції, її історії та особливої індивідуалізації через характер джерел. Списки речей вказують на прагнення дотримуватися модних трендів і досягати все вищого статусу вже не у козацькій, а імперській ієрархії. Реєстри посагу жінкам в інших козацько-старшинських родинах мають стати предметом дослідження у майбутньому, адже є інформативними для вивчення історії повсякдення.

Фінансування. Публікація підготовлена за підтримки Інституту історії Польської академії наук і King's College London.

Ключові слова: повсякдення, реєстр посагу, старшина, Скорупи, Гетьманщина

Вступ

Окремі дійові особи, події, навіть процеси історії Гетьманщини 18 ст. досить відомі дослідникам. Коли ж намагаєшся зазирнути глибше, збагнути повсякденні практики українців тієї доби, неминуче стикаєшся з браком джерел і методик інтерпретації доступних документів. Серед нечисленних документів, що добре послуговують меті вивчення повсякдення, варто виділити реєстри посагу жінкам зі старшинських родин. Вони розкидані у різноманітних архівних фондах, подекуди опубліковані у відомих збірках документів з родинних архівів старшини Гетьманщини. За них завжди чіпляється око дослідника, одразу прилаштовуючи для вивчення дуже різних сторін життя козацької держави. Однак ретельне

дослідження цього типу документів, укладення списків вцілілих реєстрів, залишається справою майбутнього. Тому аналіз кількох таких реєстрів з однієї старшинської родини видається досить актуальним.

Метою статті є аналіз кількох вцілілих реєстрів посагу жінок з роду Скоруп на проміжку тридцяти років 18 ст. для з'ясування яким було повсякдення цього впливового на Стародубщині й у Гетьманщині козацько-старшинського роду.

Методологічні засади дослідження міждисциплінарні, адже у статті звертаємося до історико-антропологічних основ вивчення проблеми, до соціальної історії, генеалогії, історії повсякдення. Використано різноманітні загальнонаукові та історичні методи дослідження (аналізу та синтезу, хронологічний, порівняльний, біографічний). Важливою методологічною основою вивчення проблеми стали праці з історії повсякдення польських істориків Є. Думановського, Д. Глужки, А. Клондера, Б. Попюлек, Р. Сулими, Д. Новацького і М. Півочкої й інших¹. Польські вчені писали, зокрема, і про засади вивчення повсякдення, приділяючи багато уваги різноманітним реєстрам рухомого майна.

Джерельну базу дослідження склали реєстри посагу з вінових записів, тестаменти, листи, купчі й інші документи представників роду Скоруп і пошлюблених з ними родів, надруковані в Сулимівському та Мотижинському архівах². Це документи з архівів родин Сулим, Скоруп, Єсимонтовських і Войцеховичів. Поєднанні шлюбами, в кінці 18 ст. ці родини утворили спільну гілку. Син переяславського полковника Семена Івановича Сулими Яким (1737-1818) одружився 30 липня 1773 р. з Марією (8.11.1753-12.04.1783)³, єдиною донькою Павла Григоровича Скорупи, поєднавши величезне багатство згаданих родин та їхні документи на власність. Донька Якіма Сулими і Марії Скорупи – Параска (10.10.1777-24.11.1817) була заміжня за Іваном Андрійовичем Войцеховичем (1754-?), дійсним статським радником⁴. Таким чином папери Войцеховичів долучилися до архівів трьох інших родин. Причому рідні брати Параски Якимівни померли бездітними, тому всі маєтності і документи гілки Якіма Семеновича Сулими перейшли в рід доньки. Так утворився потужний родинний архів. У 19 ст. папери родин Сулим, Скоруп, Єсимонтовських і Войцеховичів були видані та відомі тепер дослідникам як Сулимівський і Мотиженський архіви⁵.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Матеріали з генеалогії та історії утворення родинних маєткових комплексів роду Скоруп доступні наразі для дослідників у працях О. Лазаревського і

¹ *Dumanowski J.* Inwentarze wielmożnych i urodzonych. Konsumpcja szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. 2003. № 2. S. 261-276; *Dumanowski J.* Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku. Toruń, 2006. 362 s.; *Glówka D., Klonder A.* Inwentarze mienia w badaniach kultury Europy od średniowiecza po nowożytność. *Kwartalnik Historii Kultury materialnej*. 2003. № 2. S. 157-177; *Kędzierzawski W.* Codziennosc jako kategoria antropologiczna w perspektywie historii kultury. Opole, 2009. 149 s.; *Nowacki D., Piwocka M.* Klejnoty w dawnej Polsce. Kraków, 2011; *Popiołek B.* Rytuály codziennosci. Świat szlacheckiego dworu w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej. Warszawa, 2022. 584 s.; *Sulima R.* Antropologia codziennosci. Kraków, 2000.

² Сулимовский архив: фамильные бумаги Сулим, Скорупп и Войцеховичей XVII-XVIII в. Киев, 1884. 316 с.; Мотыжинский архив: акты Переяславского полка XVII-XVIII в. Киев: Изд. Андрея и Александра Савицких, 1890. 223 с.

³ *Модзалевский В.Л.* Малороссийский родословник. Киев: Типо-литография «С.В. Кульженко», 1914. Т. 4. С. 811.

⁴ *Ibid.* С. 815

⁵ Сулимовский архив... С. VIII.

В. Модзалевського⁶. Публікації О. Лазаревського, а особливо його дослідження з історії Стародубського полку, як і «Малоросійський родословник» В. Модзалевського залишаються актуальними донині. Багато архівних джерел, використаних для досліджень згаданими істориками, були втрачені впродовж 20 ст. Через це вказані праці слугують сучасним дослідникам одночасно як джерело та наукова література. Листування представників родин Скоруп і Сулим та деякі аспекти повсякдення проаналізовані в праці історикині О. Дзюби⁷. Важливу роль у вивченні заявленої проблеми відіграють тестаменти козацької старшини. Було використано дослідження, в яких зібрано інформацію про збережені тестаменти та зроблено спроби їх аналізу⁸. У дослідженнях М. Яременка та О. Сокирка йдеться про кулінарні уподобання старшини та посуд, що використовувався в Гетьманщині⁹. Потрібний фактологічний матеріал біографічного характеру почерпнутий також із різноманітних довідкових видань¹⁰.

РОДИННА ІСТОРІЯ ТА МАЄТКОВІ КОМПЛЕКСИ СКОРУП

Ареною основних подій, про які йдеться в статті, були терени одного з найбільших козацьких полків Гетьманщини – Стародубського. Нині це втрачена українська територія, яка з 20-х років 20 ст. неухильно зросійшувалася та губила всі зв'язки з Україною. Тривалий час Стародубщина, чималою мірою через великі простори, наявність родючих земель і запасів природних ресурсів, була дуже привабливою для переселення сюди нових мешканців, часто з-поза Гетьманщини. Рід Скоруп, на який і спрямована основна дослідницька увага, теж належав до переселенців, ймовірно, з Білорусі.

На Стародубщині впродовж другої половини 17 і 18 століть відбувалися складні соціальні процеси. Тут існував значний прошарок старого шляхетства Речі Посполитої, який майже до кінця 17 ст. не виявляв особливого бажання інтегруватися в козацько-старшинське середовище. Сильними були місцеві козацько-старшинські роди, які під кінець 17 ст. вже сформували яскраві родинні клани. І не менш потужним у регіоні було міщанство, особливо стародубське. Його

⁶ Лазаревский А. Описание Старой Малороссии: материалы для истории заселения, землевладения и управления: в 3 т. Киев: Тип. К.Н. Милевского, 1888. Т. 1: Полк Стародубский. 770 с.; Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. Киев: Типо-литография «С.В. Кульженко», 1914. Т. 4. 832 с.

⁷ Дзюба О.М. Приватне життя козацької старшини XVIII ст. (на матеріалах епістолярної спадщини). Київ, 2012. 348 с.

⁸ Кривошея Ір., Кривошея І. Реєстр тестаментів козацької старшини XVIII ст. *Український історичний журнал*. 2022. № 2. С. 151-174; Кривошея Ір. Жіночі тестаменти родин козацької старшини XVII-XVIII ст. *Емінак*. 2022. № 1 (37). С. 7-24; Кривошея Ір. Історія козацько-старшинської родини XVIII ст. крізь документи: тестаменти Марковичів. *Echa Przeszłości*. 2023. № 1. С. 77-87.

⁹ Яременко М. Насолоди освічених в Україні XVIII століття (про культуру вживання церковною елітою чаю, кави і вина). *Київська Академія*. 2012. Вип. 10. С. 117-184; Сокирко О. Кулінарна мандрівка в Гетьманщину: Секрети й таємниці староукраїнської кухні середини XVII-XVIII століть. Київ: Темпора, 2021. 272 с.

¹⁰ Томазов В.В. Скорупи (Скоруппи). *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9. С. 618; Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини: енциклопедія. Київ: Стилюс, 2010. 792 с.; Кривошея І.І. Неурядова старшина Української козацької держави (XVII-XVIII ст.). Довідник. Біла Церква: Видавець Пшонківський О. В., 2016. Т. 2. 730 с.*

можливості визначалися транзитною торгівлею через полк, здатністю Стародубщини забезпечити популярні товари і, звісно, наявністю підприємливих людей, які об'єднувалися навколо стародубського магістрату. Хоча інші, численні міста й містечка полку, також мали багате міщанство завдяки власним промислам і торгівлі.

На початку 18 ст. на Стародубщині, особливо у полковому місті, складається потужний клан, до якого входять козацько-старшинські роди, серед яких виділяються Миклашевські, старі шляхетські роди (Борозни, Рубці) і верхівка міщан, очолюваних стародубським війтом Спиридоном Ширазем. До цієї спільноти належав і рід Скоруп. Традиційно клан пронизали і посилили шлюбні зв'язки. У часи, коли полковником в Стародубі був І. Скоропадський, а потім і впродовж його гетьманування, клан посилювався.

Перші представники роду Скоруп, Григорій і його син Дем'ян Григорович переселилися на Стародубщину під кінець 17 ст. Ймовірно, вийшли з білоруських земель і мали незнатне походження¹¹, хоча могли мати й шляхетський родовід. В універсалі Д. Апостола на маєтності Г. Скорупі (1728 р.) вказано, що йому стверджуються маєтності дідівські, батьківські та його власні. Це підтверджує, що на Стародубщину переселився ще його дід Григорій, який заснував тут хутір, а також збудував великий млин на 2 кола мучних і одне валушне на р. Жечі під с. Рухів, купив двір у Стародубі, ґрунт у с. Гриденки і навіть мав на ці володіння універсали тодішніх гетьманів¹². Після переселення Дем'ян Григорович став міщанином, займався ремеслом, про що свідчить прізвище – Малярев¹³. Він розбагатів на торгівлі і зумів дати гарну освіту сину Григорію (бл. 1692 – 8.07.1753¹⁴). Григорій Дем'янович брав участь у Полтавській битві проти І. Мазепи. На думку дослідників, при протекції гетьмана І. Скоропадського у цей самий час молодий Григорій став військовим канцеляристом Генеральної військової канцелярії (ГВК)¹⁵. Посада вимагала гарної освіти і знання мов. Одночасно в листах і документах з 1709 р. Григорій Дем'янович починає йменуватися Скорупою. Його кар'єрі особливо посприяло одруження в 1712 р. з Анастасією Стефанівною Ширай (1702-8.03.1754), онучкою війта Спиридона Ширазя та полковника стародубського М. Миклашевського¹⁶. Лише одне це вводило Григорія Скорупу до найвищої еліти полку. Однак очевидно, що Григорій Дем'янович мав і непересічні здібності, завдяки яким, як і його батько, набував потрібних зв'язків серед козацької

¹¹ Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Т. 1... С. 93-95; Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник... Т. 4. С. 678; Томазов В.В. Скорупи (Скоруппи). Энциклопедия... Т. 9. С. 618.

¹² Сулимовский архив... С. 186.

¹³ Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Т. 1... С. 93-95; Томазов В.В. Скорупи (Скоруппи). Энциклопедия... Т. 9. С. 618.

¹⁴ Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник... Т. 4. С. 679

¹⁵ Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Т. 1... С. 93-95.

¹⁶ Зіставлення даних свідчить, що Анастасія Степанівна Ширай була старшою, ніж вказують дослідники. Найранішу дату народження, бл. 1702 р., подає В. Модзалевський. Однак дата шлюбу (1712 р.) ставить під сумнів дату народження. З листа Ф. Ширазя (1713 р.), який навчався в Ягеллонській єзуїтській колегії, дізнаємося, що його сестра вже заміжня. Він писав шваґру Г. Скорупі зі співчуттями з приводу смерті матері Григорія. Зіставлення з тестаментом Г. Скорупі (1752) показує, що Григорій одружився з Анастасією Ширай у 1712 р. (а 10-літній вік не був достатнім для шлюбу): Дзюба О.М. Приватне життя... С. 201; Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Т. 1... С. 94; Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник... С. 680; Сулимовский архив... С. 179, 224.

старшини та російських можновладців. Він був учасником різноманітних авантур, наприклад, сприяв подіям у Почепській сотні на користь Меншикова, не гребував утисками полчан і посполитих, скуповував маєтності. Врешті, завдяки його старанням рід Скоруп перетворився на один із найбагатших і найвпливовіших родів Гетьманщини, з яким прагнули породичатися інші старшинські родини.

Отже, Скорупа Григорій Дем'янович з 1708 р. служив в.к. ГВК, значковим товаришем Стародубського полку (1712), значним товаришем військовим (1715), писарем полковим стародубським (1715-1727), бунчуковим товаришем (1727-1741, абшит: ?-1743-1752-?)¹⁷. Його тестамент датується 20 травня 1752 р., згідно якого все майно відходило дружині¹⁸. Після його смерті в 1753 р., в наступному році помирає Анастасія Стефанівна і тоді ж сини ділять спадок¹⁹.

Григорій Дем'янович Скорупа мав синів Петра (1716-1731), Івана (1719-4.05.1756) і Павла (1719/1722-1779) та доньок Олену (?-1715-14.04.1760), Уляну (1719-22.03.1786), Марину (?-1723-1767-?), Пелагею (бл. 1724-1783), Марію (бл. 1725-1741-?) і Параску (бл. 1731-1758-?)²⁰.

У 1756 р. Іван Григорович помер і главою роду став Павло Григорович Скорупа. Цікаво, що дітям рано померлого Івана Григоровича опікуном став не рідний дядько Павло, а б.т. Іван Степанович Ширай²¹. Коли сини Івана Григоровича вирости, вони швидко розтринькали батьківський спадок і владну традицію роду продовжив лише Павло Григорович Скорупа.

Статус роду Скоруп засвідчують шлюби представників цієї сім'ї. Старшинське коло, яке породичалося зі Скорупами – це Шираї, Миклашевські, Борозни, Покорські, Іскрицькі, Єсимонтовські, Якимовичі, Корецькі, Ханенки, Жураковські, Сулими. У 1731 р. Григорій Дем'янович одружив доньку Олену з П. Іскрицьким, який був братаничем дружини гетьмана Д. Апостола²². Причому пропозиція про шлюб надійшла від гетьманової. Уляну Григорівну Скорупу пошлюбили з б.т. В.І. Борозною. У 1744 р. Г. Скорупа видав заміж ще одну доньку – Марину за б.т. Михайла Єсимонтовського. Про її посаг свідчить віновий запис М.Єсимонтовського²³. У 1765 р. Марина Григорівна Єсимонтовська уклала тестамент, з якого зрозуміло, що вона бездітна вдова і тому лєвова частка маєтностей у заповіті призначалася братові, Павлу Григоровичу Скорупі²⁴. Пізніше це спричинить тривалу судову суперечку Павла Скорупи з Єсимонтовськими за спадкові маєтності. Іншим родичам переходили персонально відписані речі. Разом з маєтностями Павлу Скорупі відійшов родинний архів цієї гілки Єсимонтовських²⁵.

Наймолодша донька Григорія Скорупи Параска вийшла заміж у 1758 р., вже після смерті батьків, за в.к. Андрія Якимовича і віновий запис він давав Павлу Григоровичу Скорупі²⁶. Загальна сума посагу за Параскою трохи менша ніж та, яку

¹⁷ Сулимовский архив... С. 170-171.

¹⁸ Ibid. С. 224.

¹⁹ Ibid. С. 226.

²⁰ *Модзалевский В.Л.* Малороссийский родословник... Т. 4. С. 682-683.

²¹ Ibid. С. 680.

²² *Дзюба О.М.* Приватне життя... С. 75.

²³ Сулимовский архив... С. 218-220.

²⁴ Ibid. С. 247-249.

²⁵ Ibid. С. VIII.

²⁶ Сулимовский архив... С.236-240.

батько дав за Мариною. Вінові записи інших доньок Григорія Скорупи не збереглися. У 1773 р. Павло Григорович Скорупа видав заміж за Якими Семеновича Сулиму доньку Марію. Віновий запис засвідчує фантастичну суму посагу за Марією²⁷.

Необхідно зауважити, що цілісного уявлення про маєткові комплекси роду Скоруп ми досі не маємо. Основу найбільшого з них склало с. Кустичі та збудовані й куплені млини (на річках Жечі і Ваблі) і навколишні угіддя. Село Кустичі надане в 1709 р. ще Дем'яну Григоровичу²⁸, а потім у 1715 р. підтверджене Григорію Дем'яновичу²⁹. У травні 1713 р. Дем'ян отримав універсал гетьмана на поселення слобідки на р. Милуші (д. Оленовка), потім він тут збудував хутір і млин-вишняк на 1 коло³⁰. Від батька Григорій успадкував млин на 3 кола під с. Старе Задубен'є. Г. Скорупа також володів д. Покослов'я з надання гетьмана І. Скоропадського і підтвердження гетьмана Д. Апостола (1728)³¹. У 1730 р. Г. Скорупа отримав гетьманський універсал на сл. Молодкову і поселених в ній кріпаків (21 двір), куплених у смоленського поміщика Вонлярлярського, а в 1731 р. купив сл. Машковку (Рябівку) в Дем'яна Машковця³². Мав чимало ґрунтів (сінокоси) в с. Гарцеве. У 1737 р. Григорію належало: у д. Покослов'я посполитих 6 малоґрунтових, 2 дуже убогих, 2 втекло, у с. Кустичі – 2 малоґрунтових, 3 убогих, в сл. Алексєєвці – 3 малоґрунтових, 2 дуже убогих підсусідка, в сл. Рябівці – 1 підсусідок, втекло 3; у Мглинській сотні в сл. Молодкова – 4 малоґрунтових не тяглих, 1 підсусідок³³. У Стародубі, в центрі міста, Скорупи мали давній дідівський двір, поєднаний з двором Шираїв (взятим за борги), великий двір на передмісті, кілька куплених дворів у місті та торгівельних комор на ринку. Роздрібнені володіння родина мала у багатьох селах кількох сотень полку³⁴. Усі володіння Г. Скорупи були підтверджені йому царською грамотою Єлизавети Петрівни (1743 р.)³⁵. Маєткові комплекси роду Скоруп найкраще оприявлені в розподілі майна Г. Скорупи у 1754 р. між братами Іваном і Павлом Григоровичами³⁶.

Варто зіставити відому власність і видатки з неї. Перший же збережений віновий запис 1744 р. засвідчує посаг на 3 473 руб. 15 коп. А до Марини Григорівни заміж видали двох її сестер. Причому старшу Олену сватали за П. Іскрицького за безпосередньої участі його тітки, дружини гетьмана Д. Апостола³⁷. Можна впевнено стверджувати, що посаг Олени та Уляни не міг бути меншим за посаг Марини. І це демонструє фрагментарність наших знань про справжні статки козацької старшини. Адже основні маєтності пізніше відійшли синам Григорія Скорупи і, на перший погляд, вони не виглядають аж дуже значними. Та для кожної з доньок було виділено великий посаг. Вочевидь, прибутки родини були значно більшими, ніж могли дати відомі нам маєткові комплекси Скоруп.

²⁷ Мотыжинский архив... С. 109-111.

²⁸ Сулимовский архив... С. 172.

²⁹ Ibid. С. 178-179.

³⁰ Ibid. С. 176-177, 186.

³¹ Ibid. С. 185-186.

³² Ibid. С. 191-193, 195-196.

³³ Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини... С. 785.

³⁴ Сулимовский архив... С. 186-187; Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Т. 1.

³⁵ Сулимовский архив... С. 250.

³⁶ Ibid. С. 216-230.

³⁷ Ibid. С. 193; 218-220; Дзюба О. Приватне життя... С. 75-76.

Вірогідно надходили вони з додаткових джерел, з промислів і торгівлі. Це було дуже характерно для Стародубщини. Є і документальні свідчення. У Сулимівському архіві містяться документи, що показують активну участь в торгівлі в Архангельську Дем'яна Григоровича разом зі стародубськими Шираями³⁸. У 1714 р. Дем'ян вів торгівлю в Ризі³⁹. Тут же опубліковані купчі й заставні на ім'я Дем'яна від старшини і міщан в Стародубі (1702-1703 рр.)⁴⁰. Впродовж 1728-1738 рр. точилися судові справи за позовом б.т. Г. Скорупи, зокрема, про стягнення боргу з колишнього стародубського полковника О. Дурова та бурмістра Стародубського магістрату Йосипа Самойловича, а також про взаємні розрахунки за борги між б.т. Г. Скорупою та купцями м. Риги і Ніжинським грецьким братством⁴¹. Козацька старшина ніколи не уникала можливості заробити, позичаючи гроші під відсотки. Судячи з цієї та інших судових справ, Г. Скорупа теж займався лихварством⁴², як і міжнародною торгівлею, продовжуючи справу батька та маючи за партнерів грецьких купців з Ніжина і ризьких купців. Породичавшись з гетьманом Д. Апостолом, Г. Скорупа одразу в 1731 р. отримав від нього замовлення на закупівлю заліза для перекриття церкви в Сорочинцях⁴³. Очевидно, що це лише епізод в його бізнесовій діяльності.

РЕЕСТРИ ПОСАГУ ДІВЧАТ З РОДУ СКОРУП

У 18 ст. в Гетьманщині продовжувало побутувати укладання реєстрів рухомого і нерухомого майна за різних життєвих обставин. Найвідоміші – це списки рухомого і нерухомого майна після смерті власника, реєстри з описів рангових маєтків козацької старшини, описи конфіскованих маєтностей, описи майна при судових розглядах. Ці списки відзначаються найбільшою повнотою. У них фіксувалося все майно. На відміну від згаданих, реєстри речей у вінових записах не претендували на повноту, адже включали лише найцінніші та найстатусніші речі з посагу. Про цю обмеженість документу необхідно пам'ятати, аналізуючи повсякдення на основі предметів зі списків у вінових записах.

Вивчення різноманітних реєстрів речей з 18 ст. дозволило дослідникам сформулювати основні методологічні засади. Певним чином їх узагальнює польська історикиня Б. Попьолек, оприявнюючи методологічні зауваги та сумніви з праць колег з різних країн щодо дослідження світу речей на основі різноманітних реєстрів нерухомості та рухомого майна. Передусім йдеться про ієрархічність суспільства і культ речей, що засвідчували загальний статус і місце людини в елітарній групі⁴⁴. Індивідуалізм проявлявся хіба у самому виборі речей, що могли засвідчити наявність смаку в особи чи його брак. Одяг і прикраси виразно промовляли про статус людини, про суспільні і матеріальні можливості роду. Однак речі тоді мали й іншу функцію – символічну, вони зберігали пам'ять роду і спільноти, слугували зв'язку з предками. Відтак речі творили історію родини, давали відчуття тягlostі⁴⁵. Дослідники пропонують замислитися, що запис речей

³⁸ Сулимовский архив... С. 168-169.

³⁹ Ibid. С. 178.

⁴⁰ Ibid. С. 167.

⁴¹ ЦДІАК України. Ф. 51. Оп. 3. Спр. 1467. 94 арк.

⁴² Сулимовский архив... С. 182.

⁴³ Ibid. С. 194.

⁴⁴ *Popiołek B. Rytuały codzienności...* S. 441.

⁴⁵ Ibid. S. 442; *Dumanowski J. Inwentarze wielmożnych...* S. 261-276.

«старими» чи «старосвітськими» може означати не лише, що вони зношені, а й їх символічне чи емоційне значення для власника. Чи були переліки вбрання лише списком предметів, чи може вони засвідчують зв'язок між людьми і речами, емоції, що їх відчувала людина коли носила ці речі? Чи здатні ми сьогодні хоч скільки-небудь точно інтерпретувати ці зв'язки між людьми і речами, коли читаємо ці реєстри? Яку роль відгравав той чи інший предмет у житті власника/власниці? А може варто подивитися на сукню, означену як стара чи зношена, як на одну з найулюбленіших?⁴⁶ І тоді можна спробувати зрозуміти смаки власниці. Чи може свідчити наявність у переліках речей зношеного одягу, поламаних прикрас, надщербленої порцеляни про прихильність власника до цих дрібниць? Чи, навпаки, про зубожіння людини? Яка кількість речей у 18 ст. була просто достатньою, а яка вже говорила про заможність?⁴⁷ Чи засвідчують кілька суконь одного кольору в реєстрі вибір власниці, що це її улюблений колір? Чи може від її смаку зовсім нічого не залежало і все дісталось у спадок? Як впливала тогочасна мода на індивідуальні смаки замовника? І хто формував цю моду в середовищі козацької старшини, яка марила своєю шляхетністю? Ці питання змушують кожного дослідника бути обережним у інтерпретаціях документів. Водночас вони і формують поле дослідження.

Досліджуючи повсякдення польської шляхти в 18 ст., Б. Попюлек зауважила, що життя шляхетського двору точилося навколо ритму змін пори року, близьких свят, родинних дат, прибуття гостей чи якихось непередбачуваних подій і загроз⁴⁸. Козацька старшина продовжувала у 18 ст. орієнтуватися на звичаї значно ближчої собі Речі Посполитої, аніж Московії. Прагнення козацької старшини, що вона їх озвучувала в розмовах та наративних джерелах щодо власної шляхетності, лише підтверджують взоровані нею зразки⁴⁹.

Старшинські родини відтворювали традиційні для українців впродовж поколінь практики релігійного життя, що засвідчують тестаменти та посмертні інвентарі. Так само подібною до шляхетської польської була традиція підготовки до укладення шлюбу, приготування посагу та оформлення вінового запису. Однак для сучасних дослідників існує значна відмінність джерельної бази, доступної для аналізу в обох традиціях. У польських архівах збереглося набагато більше актів, що допомагають вивченню повсякдення шляхти. Тому ґрунтовні дослідження польських істориків про повсякдення шляхти 18 ст. надають можливості для порівняння щоденних практик⁵⁰, особливо щодо використання коштовних речей, що, як правило, отримували дівчата у посагу⁵¹.

Для аналізу використовуємо три збережені вінові записи майна, отриманого за жінками з роду Скоруп, датовані 1744-1773 рр. Це сестри і донька Павла Григоровича Скорупи. Тобто йдеться про одну родину в двох поколіннях, що дозволяє зазирнути в повсякдення старшинської родини середини XVIII ст.

⁴⁶ Popiołek B. Rytuły codzienności... S. 442.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibid. S. 383.

⁴⁹ Дневник генерального подскарбия Якова Марковича: (1717-1767 гг.). Издание «Киевской Старины», под ред. А. Лазаревского. Киев: Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого, 1893. Ч. 1: (1717-1725 гг.). С. 252, 256.

⁵⁰ Dumanowski J. Świat rzeczy... 362 s.; Dumanowski J. Inwentarze wielmożnych... S. 261-276; Główna D., Klonder A. Inwentarze mienia... S. 157-177; Popiołek B. Rytuły codzienności... S. 436-443, 480-492.

⁵¹ Nowacki D., Piwocka M. Klejnoty w dawnej Polsce. Kraków, 2011.

Перший із документів – це віновий запис Михайла Єсимонтовського, даний Григорію Дем'яновичу Скорупі 6 травня 1744 р. перед одруженням з Мариною Григорівною Скорупою⁵². Цим документом М.Єсимонтовський засвідчив отримання за майбутньою дружиною рухомого майна і коштовностей на загальну суму 3 473 руб. 15 коп.

Реєстр⁵³ включав коштовності та срібло: 8 великих перлин вагою 17 золотників і три чверті (236 руб.); шнурків великих перлин 4 та 4 шnurки менших перлин (645 руб.); перлин дрібних 13 шнурків вагою 11 золотників з четвертю (60 руб.); штучка золота з камінням (20 руб.); хрест рубіновий з 5 рубінами і з одним висячим смарагдом, у золотій праві (15 руб.); хрест алмазний (120 руб.); сережки алмазні (30 руб.); сережки золоті з підвісами перлинними (6 руб.); перстень шафіровий (сапфіровий) з 6 діамантами (120 руб.); перстень рубіновий з алмазами (40 руб.); перстень діамантовий (38 руб.); перстень з двома рубінами і 1 діамантом (15 руб.); ланцюжок золотий дощатий в 20 червоних з четвертю (110 руб.); кубків визолочених 12; без визолотки менших 12 (185 руб. 60 коп.); чарок 12 (24 руб. 60 коп.); ложок срібних 12 у півтора фута і 10 золотників (59 руб.); штопка визолочена в півтора фута (55 руб.); піднос в 109 золотників (42 руб.); готових грошей 400 руб. Всього 2 226 руб. і 2 коп. Отже, вартість клейнотів складала 1 826 руб. 2 коп.

У другій частині списку речей перелічено одяг: шапка кунична з вершком оксамитовим жовтим (7 руб.), шапка оксамитова червона, кунична (6 руб. 88 коп.); кунтуш златоглавий зелений з хутром шлямовим з рисі з карунками⁵⁴ золотими, з сріблом (115 руб.); кунтуш сріблоглавий, локоть по 5 руб., під хутром куничним, з сіткою золотою (135 руб.); кунтуш білий златоглавий з хутром чорним сибірковим, з карункою золотою (60 руб.); кунтуш легкий штофовий⁵⁵ білий, масолбасом підшитий, з карункою (24 руб. 50 коп.); кунтуш штофовий блакитний з білими квітами, з сіткою золотою (24 руб.); кунтуш штофовий різнокольоровий, масолбасом підшитий, з карункою золотою і лиштвами⁵⁶ златоглавими (27 руб.); кунтуш штофовий рожевий, локоть по 40 алтин, з позументом⁵⁷ срібним і з лиштвами оксамитовими (32 руб. 70 коп.); кунтуш штофовий різнокольоровий білий, локоть по 2 рублі, під чорними сибірками, з часом золотим (71 руб. 30 коп.); кунтуш канавацовий⁵⁸ червоний, під шляпами, на боках і кругом позумент (45 руб.); кунтуш адамашковий⁵⁹ зелений з позументом золотим, підшитий червоним масолбасом⁶⁰ (25 руб.); кунтуш сукна златкового з позументом срібним (15 руб.); кунтуш сукна червоного підшитий лисами з срібним позументом (28 руб.); шнурівка⁶¹ златоглава червона з сіткою золотою (6 руб.); шнурівка

⁵² Сулимовский архив... С. 218-220.

⁵³ Цей і наступні переліки подаються адаптованою мовою.

⁵⁴ Тут і далі інформація про тканини та оздоблення подається за: Словник Уа. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnnyk.ua/index.php?swrd>. Карунка – вид позументу, тасьми для оздоблення одягу.

⁵⁵ Цупка важка шовкова чи шерстяна тканина, з великим тканим візерунком.

⁵⁶ Вишивка у вигляді прямої гладі.

⁵⁷ Гаптована сріблом або сухозліткою тасьма для оздоблення одягу чи м'яких меблів.

⁵⁸ Оксамит.

⁵⁹ Шовковий.

⁶⁰ Вид підкладкової тканини.

⁶¹ Корсет.

блакитна оксамитова із золоти позументом (3 руб. 60 коп.); шнурівка атласна квітчаста з сіткою золотою великою (3 руб.); шнурівка червона оксамитова з сіткою золотою (2 руб. 50 коп.); спідниця білокосова з карункою срібнозолотою (16 руб.); спідниця атласна з сіткою срібною (26 руб.); спідниця гранетурова жовта з сіткою срібною (14 руб.); спідниця блакитна полутабінкова⁶² з сіткою золотою (10 руб.); спідниця гранетурова (8 руб. 40 коп.); запаска червона златоглавна (13 руб.); запаска красна златоглавна, локоть по 5 руб. (20 руб.); запаска штофова різнокольорова зелена (7 руб. 60 коп.); запаска червона штофова з жовтим (4 руб. 20 коп.); запаска штофова біла (4 руб. 50 коп.);

Постіль: наволочок полутабінкових з карункою срібною і золотом 5, з простирадлом (45 руб.); запона табінова зелена (20 руб.); запона з дукле венеційської (13 руб.); ковдра атласна блакитна з червоними атласними лиштвами (17 руб.); ковдра з дукле червона з лиштвами полутабінковими зеленими (20 руб.); постілі 3 швабські, одна з карунками широкими, друга без карунок, третя шита золотом з шовком красним (30 руб.); постілей кужільних⁶³ сіткових чотири (16 руб.); постіль фарботна (4 руб.); кошуль алендарських (голландських) з рукавами кисевими 15 (45 руб.); кошуль Івановських з рубковими рукавами (20 руб.); кошуль чоловічих алендарських пар 12 (14 руб.); обрусів швабських 4, сервет 3 штуки, кужільних сервет 3 штуки, та 5 тузнів московського полотна (28 руб.); скатерок 15 (15 руб.); 11 рушників (5 руб.); штучок 3 кужільних на рушники (12 руб.); сервета велика, що чай п'ють (1 руб.); 2 скрині, 1 шкатулка (11 руб.); лаханя мідна жовта (1,40 руб.); шор четверня (30 руб.); карета (50 руб.); коней четверня (60 руб.); палубів 2 (10 руб.). Всього речей на 1 247 руб. 30 коп.

У реєстрі бачимо виключно коштовні і статусні речі, що слугували засобом накопичення багатства у козацько-старшинських родинах. Коштовності переважно із золота і дорогоцінного каміння (рубіни, діаманти, смарагди). Очевидна популярність і цінність перлин. Причому найкоштовнішими в переліку були саме 8 великих перлин. Почерговість вписування клейнотів мала значення – найцінніше вписували першим. Традиційно для Гетьманщини в посагу бачимо кубки срібні і позолочені, чарки, срібні ложки. Цей посуд рідко був ужитковим, здебільшого теж слугуючи засобом накопичення. Вартість перелічених клейнотів становила більше половини суми посагу, разом з грошима дві третини.

Перелік одягу вміщує 2 шапки, 12 кунтушів, 4 корсети, 5 спідниць і 5 запасок. Увесь одяг пошитий із дорогих тканин, привезених з далеких країн. Переважно це шовк, оксамит та шерсть. Назви приховують різні види шовкових тканин. Для оздоблення використані різні види позументу, обов'язково з срібною чи золотою ниткою та окремими золотими прикрасами, золоті та срібні сітки, а для теплого одягу – хутро куниці, рисі і лисиці різних видів. Впадає у вічі яскравість і різноманітність кольорів жіночого одягу: білий, рожевий, червоний, зелений, блакитний, жовтий. Часто майстрині використовували поєднання кольорів і фактур тканин в одязі. Очевидно замовницям подобалися такі поєднання. Вартість одягу в посагу Марині Григорівні Скорупі відчутно різниться. Найдорожчий зимовий кунтуш коштував 135 руб., найдешевший легкий – 15 руб. В середині 18 ст. купівельна спроможність рубля була високою й увесь одяг, а особливо

⁶² Табін – цупка шовкова тканина, як правило, східного походження.

⁶³ Кужіль – прядиво або вовна, намотані на кужівку.

кунтуш вартістю в 135 руб., був ознакою елітарного статусу його власниці. Інший одяг в посагу також був пошитий винятково з дорогих тканин і рідко яка спідниця чи запаска не прикрашалася додатково позументом, сітками чи гаптуванням квітами. Навряд чи це був повсякденний одяг Марини.

З таких же дорогих, завезених зі Сходу чи з Європи тканин, виготовлені постелі, ковдри, сорочки, рушники, скатерки і сервети. Вони також прикрашалися в різний спосіб. Ковдри поєднанням фактур і кольорів, наволочки – позументом. Сорочки у переліку жіночі і чоловічі, пошиті в Голландії або з голландського полотна, а ще є сорочки з московського полотна, а також вироби з Швабії та Венеції. Важливою є інформація про «сервету велику» для пиття чаю. Представниця старшинської родини отримує від батьків спеціальну скатерку для чаювань, що є ознакою сталої традиції чаювання в родині, для якої потрібна була особлива сервета. Ще один предмет зі списку – мідна лахання жовта – засвідчує важливість дотримання гігієни для жінок в цій родині. У документі відсутня інформація про стан речей, були вони всі нові чи частина все ж уживалася раніше. Останнє дуже вірогідно, хоча відверто зношених речей заможні родини в посаг не давали.

Вінові записи згідно традиції фіксували не лише перелік посагу за нареченою, а й зобов'язання нареченого. Він засвідчував, що третина його нерухомого майна закріплюється за його майбутньою дружиною. М. Єсимонтовський вказав, що ще не розділений зі своїм братом у спадку після смерті їх батька б. т. Олексія Єсимонтовського. Але коли такий розподіл відбудеться, він зобов'язався записати дружині у вічне володіння третю частину своїх спадкових володінь⁶⁴. Обіцянки Михайло дотримав, що засвідчує тестамент Марини Григорівни Єсимонтовської. Згідно права, будучи бездітною вдовою, у тестаменті вона заповіла маєтності в с. Буда та д. Писарівці, двір у м. Мглин, млин на р. Воронусі, мглинські ґрунти, спадкові й набуті володіння Єсимонтовських, брату Павлу Григоровичу⁶⁵.

Звернувшись до вінового запису ще однієї із сестер Скоруп, Параски Григорівни, що датується січнем 1758 р., бачимо деяку відмінність від попереднього вже в загальній сумі посагу – 2 630 руб. 48 коп.⁶⁶. Посаг отримував за нареченою Андрій Стефанович Якимович, військовий канцелярист, син померлого осавула полкового стародубського. Вивіював сестру Павло Григорович Скорупа, оскільки на той момент його батько і старший брат вже померли. Посаг формувався з володінь самого Павла та володінь спадкоємців старшого брата Івана. Андрій Якимович чітко вказав нерухомість, що закріплюється за майбутньою дружиною у вічність відповідно вартості посагу: слобода Плавунівка в Новомиській сотні з млином на одне коло мучне і займищем млиновим, з підданими, із землями орними і неорними, сінокосами, лісом, борами і дібровами, деревом бортним і залазним; в с. Душкіне усі скуплені в різних роках козацькі ґрунти, поля, сінокоси, ліси; двір у Стародубі на в. Заріцькій з усіма будівлями. Фактично бачимо тогочасну вартість цих володінь, адже вони мали відповідати посагу.

У реєстрі посагу Параски Григорівни Скорупи (1758 р.) записані: 200 рублів і 23 червінці, перераховані в рублі по 2 руб. 30 коп. (52 руб. 19 коп.), а всіх грошей удвоє в силу права – 505 руб. 80 коп. Коштовності: 8 шнурків уріацьких перлин, в них 878 зернят вагою 5,5 золотника, ціна золотнику 10 руб. (71 руб. 50 коп., а в силу права

⁶⁴ Сулимовский архив... С. 220.

⁶⁵ Ibid. С. 247-249.

⁶⁶ Ibid. С. 236-241.

удвоє – 143 руб.); 5 шнурків великих галагуцьких перлин, вагою 14 золотників (140 руб., а по праву 280 руб.); ланцюжок золотий пуклистий з пряжкою золотою та другий золотий ланцюжок з білою і чорною фініфтою, в них ваги 40 червоних (червоний – 2,30 і за роботу з кожного по 30 коп. – всього 140 руб., по праву 280 руб.); перстень золотий рубіновий з 2 алмазними іскрами (12 руб. – 24 руб.); сережки в золото оправлені рубінові з 4 алмазними іскрами розевими, в сережках цих 16 малих рубінчиків і на кінцях рубінові привіски (16 руб. – 32 руб.); сережки алмазні в золото оправлені з іскрами розовими, в них 8 іскор (18 руб. – 36 руб.).

Срібло: 2 підноси, один великий срібної проби руської, вагою фунт без 3 золотників, а другий круглий теж срібний проби руської вагою фунт без 6 золотників; 6 срібних кубків руської проби, вагою фунт і 26 золотників; срібний стакан з позолотою проби таляревої вагою в 32 золотника; стакан медовий срібний всередині визолочений, проби рубльової, вагою 27,5 золотників; чарки срібні нові проби рубльової вагою 43 золотники; чайник срібний проби рубльової вагою фунт без 6 золотників; срібний горщик з кришкою і срібним ланцюжком, проби таляревої, вагою 57,5 золотників; срібний ковшик з ручкою проби таляревої, ручка у вигляді визолоченої фігури і в середині персона визолочена, кругом обручик срібний визолочений вагою півфунта; 12 великих срібних столових ложок, на кінцях апостоли, а вгорі з ангелами, посередині клеймовані німецькою чешкою, проби таляревої, вагою 3 фунта без 6 золотників; 6 ложок срібних по кінцях з ангелами з обох сторін, вгорі написані літери латинські (задак?), проби рубльової, вагою фунт без 9 золотників; ложка велика срібна столова, проби рубльової, вагою 35 золотників; 4 чайних ложки проби рубльової по кінцях намічені слова «глаголъ да слово» вагою 12 золотників; зливоч срібний проби рубльової вагою фунт і 6 золотників; всього в сріблі 12 фунтів і 25 золотників, за фунт срібла по 17 руб. (208 руб. 50 коп. – удвоє 417 руб.);

Цина (олово): блюдо кругле (таця) столове з цини англійської, з кришкою і двома ручками вагою 6,5 ф.; друге блюдо кругле з кришкою і двома ручками цини англійської вагою 7,5 ф., ще блюдо кругле з кришкою і двома ручками цини англійської вагою 7,5 ф., всього вага блюд 20 ф. і $\frac{3}{4}$ англійської цини, фунт по 37 коп. (всього 7 руб. 66 коп.); 7 великих полумисків з печатями у вигляді підкови, стріли і літери, нагорі хрест, а по боках слова (гагаєсь?) вагою 30 ф.; 3 великих глибоких полумиска з англійської цини з печатями у вигляді підкови, стріли і літери, нагорі хрест, а по боках слова (гагаєсь?) вагою 18 ф.; 3 блюда трохи менших глибоких англійської цини вагою 14 ф.; 24 тарілки з англійської цини вагою 30 ф.; всього в полумисках і тарілках ваги 92 ф., рахуючи цину фунт по 26 коп. (23 руб. 92 коп.); 4 великих мідних жовтих ліхтарів вагою 9 ф. (фунт по 40 коп. – 3 руб. 60 коп.).

Фарфор: 20 пар фарфорових чашок, ціна одної 40 коп. (4 руб. 80 коп.); чашка велика з блюдцем і кришкою (90 коп.); чашка велика з блюдцем (60 коп.); чашка велика без мисочки і без кришки (20 коп.); 2 фарфорових тарілки білі з синіми квітами (1 руб. 60 коп.).

Кришталь: 2 стакани кришталеві медові визолочені (40 коп.); 6 рюмок шліфованих у паперовому футлярі (1 руб. 20 коп.); 3 рюмки (45 коп.); 2 рюмки горілчаних визолочених з печатками (25 коп.); пукал великий з кришкою посередині печать визолочена (80 коп.); 6 малих круглих кришталевих блюдець і 2 великих (50 коп.); пуздерко (3 руб.).

Сукні: кунтуш сутий златоглавий газетовий⁶⁷ на красному полі, обложений пополам карункою золотою на ширину долоні з лиштвами газетовими і підбитий навпіл дуклею (89 руб.); кунтуш легкий табіновий зелений, з широкою яскравою сіткою, з златоглавими лиштвами підшитий зеленою милкою (45 руб. 50 коп.); кунтуш французького штофу блакитного кольору, обложений кругом золотою сіткою, лиштиви газетові золоті, підшитий червоним маселбасом (46 руб.); кунтуш білий французького штофу з фіолетовими квітами, підшитий кругом золотою сіткою, під чорну сибірку (60 руб.); кунтуш газетовий красний, обложений срібною сіткою, лиштиви златоглаві блакитні, підшитий червоним маселбасом (29 руб. 60 коп.); кунтуш сукна зелена французького підшитий старими лисами з усами позументу срібного (15 руб.); запаска газетова поясна срібна (16 руб.); запаска французького штофу блакитна різнокольорова (6 руб.); спідниця жовта грезетова⁶⁸ з срібною сіткою, підбита крашениною жовтою (17 руб. 90 коп.); спідниця грезетова (17 руб.); корсетів два (12 руб.); шнурівка зелена табінова з золотою сіткою (4 руб.); 2 шапки, 2 чепчики, павільйон дуклевий красний полосатий з понбулями дуклевими (25 руб.); килим на жовтому полі з різними квітами (6 руб.); хутро сибіркове чорне в чотири ряди (10 руб.); хутро песцеве біле старе (10 руб.); шубка полугрезетова кофейна підшита хутром шлямова лисим (15 руб.); ковдра (12 руб.); черевиків матеріальних 2 пари (1 руб.50 коп.).

Білизна: 2 кесєві сорочки (6 руб.); сорочка рубкова, рукави шиті сріблом (2 руб.); 10 сорочок галанських (25 руб.); 1 сорочка рубкова (1 руб.); 3 швабських сорочки (4 руб. 50 коп.); сорочки швабські чоловічі (5 руб.); постіль на швабському полотні нова зовсім пошита, в ній 5 наволочок, 1 простира з фарботами белевими (10 руб.); 3 постільних лиштв шитих белью на швабському полотні та 1 простира (5 руб.); 3 постілі простого тонкого полотна, в них по 5 наволочок і по 1 простирі (по 3 руб.); штука обрусів⁶⁹ і штука сервет швабських (29 руб.); 13 обрусів простих імяних, деякі заполоттю⁷⁰ перешиваті, а інші прості (9 руб.); 3 ручки на московському полотні заполоттю шитих (1 руб. 50 коп.); 25 сервет московських з різними узорами (2 руб.); 63 лікті нерозрізаних рушників і сервет і прості ляні (5 руб. 10 коп.); 1 велика перина, 5 великих подушок з обкладками матеріальними (30 руб.); 2 мальовані скрині з оковкою і внутрішніми замками (14 руб.); берлін, тонким зеленим сукном вибитий (100 руб.); під нього 4 коней строкатих (70 руб.); шори набірні на 4 коней з фореиторським сідлом (40 руб.); 2 палуби (12 руб.); хомутів і вуздечок з лійцями 4 (6 руб.); під палуби 4 коня (32 руб.). Всього 2630 руб.48 коп.

Загалом Параска отримала з одягу: 1 стару шубку, 6 кунтушів, 2 запаски, 2 спідниці, 3 корсети, 2 шапки, 2 чепчики, 2 пари тканинних черевиків, павільйон, килим, хутро з сибірки, старе песцеве хутро і ковдру. В іншій частині, під назвою білизна, вписано 15 різної ціни і якості сорочок, кілька чоловічих сорочок, постільна білизна різної комплектації і вартості – близько 5 комплектів, різноманітні рушники, частина з дорогих тканин з вишивкою, сервети. У комплекті приданого Параски Григорівни є речі відсутні в реєстрі Марини Григорівни (перина, килим, подушки, черевики, шубка, хутро, павільйон).

⁶⁷ Гатунок парчі з витканими золотими або срібними узорами.

⁶⁸ Парчова.

⁶⁹ Скатерка.

⁷⁰ Заполоч – кольорові бавовняні нитки для вишивання.

Відмінність також у кількості отриманих кунтушів – у Марини 12, а у Параски 6 – та й іншого особистого дорогого одягу. Чітко прослідковуються зміни в моді. У реєстрі Марини французькі тканини не згадані, а в переліку Параски кунтуші пошиті переважно з французької тканини, і без сумніву, за французькою модою. Увесь повсякденний посуд виготовлений із дорогої англійської цини, з високим вмістом в ній олова, що відчутно покращувало якість (англійська – не завжди виготовлена в Англії, але якісна. Її виготовляли ще й німці і поляки⁷¹). Отже, у 18 ст. терміном англійська позначали не географію, а якість). Також варто зауважити збільшення московського впливу на побут родини. На це вказують сувої московського полотна, московські сервети з узорами. Надалі залишаються популярними голландське і швабське полотна, а також східний шовк і вовна в різних видах. Зате ніяких змін у традиції чи смаках щодо клейнотів (біжутерії). У списку 1758 р. знову передують дорогі перли, потім вироби з золота з діамантами і рубінами та вироби з срібла.

Відмітно, що у реєстрі посагу 1758 р. Скорупи вже чітко деталізують і урізноманітнюють речі. Тут, окрім виробів із золота і срібла, бачимо переліки з цини, міді, фарфору, кришталю. Якщо в списку 1744 р. переважно вписані речі дороговартісні й статусні, які навряд чи й вживалися в буденності, то в реєстрі 1758 р. знаходимо чимало речей, придатних для щоденного вжитку і навіть бачимо означення вжитку біля деяких – «старе». Серед срібних виробів «новими» означені лише чарки, що може свідчити про успадкування старого родинного срібла. Впадає у вічі помітка щодо нової, щойно пошитої дорогої постілі в посагу Параски Григоровни. Це можна трактувати як те, що інша перелічена постіль була в гарному стані, але все ж вживана. Знову таки, кілька предметів у посагу 1758 р., означених як чайні (чайник, чайні ложки, фарфорова чашка з кришкою), підкреслюють традиційну значимість чаювання в родині. Натомість жоден предмет в обох реєстрах навіть не натякає на вживання Скорупами кави. Це може вказувати на індивідуальні смаки, адже до кави в Гетьманщині призвичаїлися раніше, ніж до чаю. У 18 ст. чай був значно дорожчим за каву через митну політику⁷². Аби зрозуміти вартість і значення (статусність) чаювання та пиття кави у старшинських родинх варто порівняти ціни на різні товари у 18 ст.⁷³ Частина посуду вказує на поширеність вживання меду і горілки.

Скорупа Павло Григорович, стародубський полковий обозний, в середині 18 ст. посів чільне місце в родині й доклав чимало зусиль для здобуття польського шляхетства або російського дворянства. Довгий час ці зусилля були марними, не зважаючи на високі зв'язки в Речі Посполитій і в Російській імперії⁷⁴. За спогадами нащадків цей чоловік мав крутий норов і жорстко поводився з сусідами, прирощуючи власні володіння⁷⁵. У 1772 р. він пішов у відставку в чині армії полковника і з цим, нарешті, отримав омріяне російське дворянство⁷⁶. Павло Григорович мав єдину доньку Марію, яку в 1773 р. пошлюбив з дуже вигідним нареченим – Якимом Семеновичем Сулимою, сином переяславського полковника. За донькою Павло Скорупа дав величезний посаг – 10 001 руб.⁷⁷

⁷¹ *Dumanowski J.* Świat rzeczy... С. 319.

⁷² *Яременко М.* Насолоди освічених... С. 156-157.

⁷³ *Ibid.* С. 117-184.

⁷⁴ *Дзюба О.* Приватне життя... С. 292-293; Сулимовський архив... С. 241-242; 249-250.

⁷⁵ *Лазаревский А.* Описание старой Малороссии. Т. 1... С. 81-85.

⁷⁶ *Ibid.* С. 81-85.

⁷⁷ *Мотыжинский архив...* С. 109-111.

23 липня 1773 р. Яким Сулима підписав реєстр посагу, отриманого ним перед одруженням з Марією Павлівною Скорупою. Як і в попередньому записі всі гроші та клейноти оцінені вдвічі вище, що підкреслює накопичувальну функцію переліченого. А інше майно записане зі звичною вартістю. До реєстру вписано: 4000 грошей срібною монетою, перстень з великим алмазом (240 руб.); перстень жовтий алмазний (160 руб.); голубий сапфіровий з алмазною обсіпкою (160 руб.); перстень в 9 алмазах (120 руб.); перстень в 8 алмазах (80 руб.); один великий алмаз посередині і 2 менших по боках (40 руб.); сережки алмазні (60 руб.); бант на шию з троянд (100 руб.); хрест з рубінами алмазний (60 руб.); складень з красними яхонтами і золотими квіточками (100 руб.); сережки маленькі золоті (10 руб.); кільце золоте (6 руб.); перлин великих на обидві руки по 6 ниток (160 руб.); 7 ниток перлин дрібних (60 руб.); годинник золотий з ланцюжком (240 руб.). Всього без грошей каміннями вдвоє на 1 596 руб., а не вдвоє – 798 руб.

Срібло. Кружка велика визолочена вагою 1 фунт і 48 золотників (59 руб. 20 коп.); 3 пакали з кришками вагою 1 ф. і 80 зол. (56 руб.); 3 підсвічника вагою 2 ф. і 28 зол. (9 руб. 20 коп.); 2 великих стакани з кришками визолочених, вагою 1 ф. 3 зол. (40 руб. 60 коп.); 12 медових стаканів вагою 2 ф. 33 зол. (32 руб. 60 коп.); 12 горілчаних чарок вагою 77 зол. (30 руб. 80 коп.); 15 ложок круглих столових з апостолами, вагою 2 ф. 20 зол. (88 руб.); 10 гданських ложок вагою 3 ф. 25 зол. (132 руб.); 2 розливних ложки вагою 70 зол. (28 руб.); «сахарниця» чайна вагою 53 зол. (20 руб. 80 коп.); «кофейник» вагою 1 ф. 48 зол. (75 руб. 40 коп.); молочник вагою 60 зол. (24 руб. 40 коп.); 2 великих підноси вагою 5 ф. 55 зол. (222 руб.); рукомийник з тазом і мильницею вагою 5 ф. 25 зол. (210 руб.); сутки столові вагою 3 ф. 40 зол. (156 руб.); 3 щипців вагою 40 зол. (16 руб.); 3 щипчиків вагою 1 ф. (44 руб.); 2 солянки вагою 24 зол. (9 руб. 60 коп.); ситечко для чаю 7 зол. (3 руб. 8 коп.); чорнильниця срібна вагою 3 ф. 26 зол. (139 руб. 60 коп.); 2 шати на образи вагою 1,5 ф. (54 руб. 20 коп.); 12 чайних ложечок вагою 46 зол. (19 руб. 40 коп.); гребінь вагою 32 зол. (12 руб. 80 коп.); Всього 40 ф. 27 зол., вдвоє 1 595 руб. 28 коп., а не вдвоє 797 руб. 64 коп.

2 великих скрині (10 руб.), в них пара суконь: біла гладенька парчова⁷⁸ (100 руб.); штофна біла (70 руб.); розове гранітурове викладене блондами (51 руб.); хвилясте з тафти⁷⁹ (50 руб.); зелене полосате з тафти (30 руб.); стьогана розова кофта з юпкою (24 руб.); сукня біла синеллю шита (80 руб.); шуба біла парчова, підшита соболиним хутром (100 руб.); шуба ранжевая гранітурова, обкладена соболями (60 руб.); шуба зелена парчова, підшита хутром лисиці (30 руб.); мантилья парчова, опушена соболиними хвостами (33 руб.); мантилья розова гранітурова (12 руб.); юпка спідня сріблом шита (30 руб.); передник і мантилья чорна з тафти (8 руб.); передник чорний фліоровий (4 руб.); папіліонів 4 (20 руб.); уборів із стрічок 4 (15 руб.); мантилья чорна блондова (6 руб.); 2 блондових косинки (3 руб.); 2 пари блондових тройних манжет (14 руб.); 2 пари малих блондових манжет (4 руб.); склаваж⁸⁰ бусовий, осипаний маркасетами (50 руб.); ланцюжок до годинника стальний (6 руб.); пара сережок громових в

⁷⁸ Парча – складноузorcчаста тканина, зроблена з шовкових і золотих або срібних чи імітуючих їх ниток.

⁷⁹ Тафта – цупка глясyватa шовкoвa або бaвoвнyнa ткaнинa.

⁸⁰ Жіночa прикрасa пoпyлярнa з сeрeдини 18 ст., нoсилaся вoкoлo нa шii, вoкoнyвaлaся y фoрмi бaнтa або пiдвiскi тa дoпoвнювaлa пeрeдню чacтинy кoльє.

золоті (8 руб.); табакерка черепахова (12 руб.); пара пряжок (8 руб.); 3 пари шовкових панчіх (9 руб.); дюжина шовкових черевиків (9 руб. 20 коп.); завіса з одіялом і подзором зелена гренітурова (115 руб.); завіса біла кисійна (30 руб.); три дюжини голландських жіночих сорочок (90 руб.); кисей для манжет 6 аршин (7 руб. 80 коп.); дві дюжини простих сорочок (34 руб.); дюжина чоловічих сорочок (29 руб.); 4 голландських постілі (78 руб.); 4 простих постілі (19 руб.); 6 голландських скатерок і 6 дюжин сервет (96 руб.); 4 юпки з кофтами білих міткalinіних (24 руб.); 6 простих скатерок і 6 дюжин простих сервет (20 руб.); дюжина утиральників 12 білих ковпаків (5 руб.); дюжина білих бумажних панчіх (8 руб.); сукня полосата кисейна, підложена розовою тафтою (24 руб.); три пари гладкого кисейного (30 руб.); пуховик і велика подушка пестрединова, в них міри 12 аршин (6 руб.); 8 менших подушок красної китаї (4 руб.); пуху 3 п. (18 руб.); килим зелений шовковий вагою в 12 ф. (48 руб.); 2 килима шерстяних (20 руб.); дзеркало «уборное», оправлене в срібло (15 руб.); туалет красного дерева (30 руб.); кровать залізна (40 руб.); ларчик «уборний» красного дерева (5 руб.); ларчик чорного дерева з срібними штуками (12 руб.); 12 фарфорових чашок з квітами (12 руб.); 12 білих фарфорових чашок (6 руб.); сервіз олов'яний вагою 9 пудів і 32 ф., пуд по 14 руб. (147 руб.); до нього 6 дюжин тарілок вагою 2 п. (38 руб.); 12 кастроль з кришками вагою 45 ф. усі по 37 коп. (14 руб. 80 коп.). Карета гданська (350 руб.); берлін красний (100 руб.); до них 2 цуга набірних шор з красними панліотами (150 руб.); 3 палуби (30 руб.); 6 простих хомутів (12 руб.); 6 вороних коней (200 руб.). Всього на 2 810 руб. 10 коп., а всього 10 001 руб. 38 коп.⁸¹

У останньому віновому записі бачимо як збереження основ традиційного посагу в речах для дівчат у родині Скоруп, так і прояв нових модних тенденцій, як в самих предметах, так і в їх повсякденному призначенні. Змінюється і розширюється жіночий гардероб, збагачується асортимент посуду, що вказує на появу нових індивідуальних уподобань чи певних модних трендів у старшинському середовищі. Зникає назва кунтуш (традиційний одяг), що у попередніх реєстрах позначала верхній, як зимовий, так і легкий одяг. Натомість з'являються шуби, мантильї, сукні, кофти і юбки (західноєвропейська та імперська російська мода). Вперше бачимо панчохи, шовкові і простіші. У реєстрі згадано 12 пар шовкових черевиків. Очевидно, що Марія слідкувала за модою, а батько їй в тому потакав. Така прикраса як склаваж лише входила в моду з середини 18 ст., однак дівчина вже мала її в своєму посагу.

Деякі речі демонструють не лише зростання багатства родини, а й рівень освіти та обізнаності зі світом спадкоємиці роду. Марія мала годинник, до якого передбачено кілька ланцюжків, срібну чорнильницю, що може свідчити про її писемність. Годинники рідко зустрічаються в переліках речей, власницями яких були жінки. А тут в посаг вписано золотий годинник на ланцюжку, річ надзвичайно дорогою і статусною. Напевно йшлося не так про вимірювання часу, як про нагадування, що П.Скорупа розуміє виклики, прагне аби донька була елегантною і втілювала омріяний високий статус. Хоча золотий годинник виконував і функцію фінансового забезпечення. Черепахова табакерка може вказувати на долучення Скоруп до популярного у вищому прошарку нюхання тютюну. Вочевидь зростає увага в побуті до особистої гігієни та косметичного

⁸¹ Мотыжинский архив... С. 111.

догляду. Це засвідчують срібний рукомийник з тазом і мильницею, туалетне дзеркало у срібній оправі, туалетний столик з червоного дерева та шкатулки з червоного і чорного дерева.

Срібний кавник вказує, що тепер каву пили і в цій родині, причому в різних варіантах, адже передбачено ще й молочник. Цікаво, що всі срібні речі перелічені індивідуально, а щоденний олов'яний посуд означається як сервіз вагою більше 9 пудів. Варто зазначити появу каструль з кришками і багатьох інших видів посуду, що вказують на зміни повсякдення. Українська старшинська еліта прагнула зручності й комфорту. Про це промовляють не лише вже відомі перини, пуховики і подушки, а й залізне ліжко. А ще статусні срібна ємність для цукру і ситечко для чаювання.

Поява усіх нових предметів вказує не лише на зміни в повсякденному житті старшини, а й на спроможність родини Скоруп забезпечити собі такі недешеві новації. Чимало речей з посагу свідчать про набуття дуже високого статусу цією родиною, який вони всіляко демонстрували. Скорупи нарешті роком раніше долучилися до російського дворянства і, вочевидь, тепер взорували побут не так сусідніх старшинських родин, як російський придворний.

Якщо у перших двох реєстрах речі виконували насамперед еквівалент грошей, і лише потім розглядалися як ужиткові (хоча далеко не всі), то у третьому списку таку накопичувальну функцію зберігають лише клейноди і срібло. Срібний посуд все ще був ознакою високого життєвого стандарту. Він промовляв про статус та амбіції власника. Через існування такого стандарту володіння хоча б срібною ложкою чи чаркою ставало символом належності до вищої верстви.

Висновки

Упродовж 18 ст. завдяки зусиллям представників трьох поколінь Скоруп постала впливова і багата родина, пошлюбитися з якою бажала еліта Гетьманщини. Представник третьої генерації – Павло Григорович Скорупа не лише плідно продовжував справу батька у нагромадженні сімейного багатства, а й зумів у 1772 р. отримати давно омріяне спадкове російське дворянство. Стандарт життя старшинської родини повинен був не просто відповідати високому статусу, а й всіляко його підсвічувати і піднімати. Реєстри посагу представницям козацько-старшинських родин – це важливе джерело знань про повсякдення та тодішні стандарти життя еліти. До сьогодні збереглися три вінові записи при шлюбах представниць роду Скоруп (1744 р., 1758 р., 1773 р.). Часові проміжки між ним рівномірні: 14 і 15 років. Йдеться про посаг для двох доньок та онуки Г.Д. Скорупи. Тобто, документи інформують про речі й повсякдення цієї родини впродовж 30 років у середині 18 ст. Послідовна рівновіддаленість записів дозволяє порівняти речі з посагу і частково визначити підходи до його формування, основний зміст та тенденції розвитку як самого інституту посагу, так і зафіксованого в речах повсякдення козацької старшини. Реєстри речей дозволяють з матеріального побачити нематеріальний навколишній світ, надати через нього сенс предметам і вписати їх в історію родини. Однак належність дівчат до двох близьких поколінь та особливість самого виду документу не дозволяють прослідкувати спадкоємність речей по обох лініях. Відтак складно говорити про історичну пам'ять цієї родини.

Очевидно, що в родині Скоруп дотримувалися права і традицій. Це проявилось у послідовному забезпеченні відповідності вартості майна з посагу тим маєтностями, що мали бути записані у володіння жінці з боку роду нареченого. У двох останніх документах чітко прописано згідно з правом подвійну суму за гроші, клейноти і срібло. Саме ці речі традиційно виконували в тогочасному суспільстві накопичувальну функцію. Відносно сталим був поділ в записі речей на клейноти, речі з срібла, одяг, посуд, білизну, що включала натільний одяг, постілі, рушники і серветки. Останніми вписувалися різні види карет і возів, кінська зброя і самі коні. У записах сестер Скоруп бачимо прагнення родини дотриматися принципу рівноваги, хоча молодшу вивінював вже рідний брат. Параска отримала подібний до Марининого комплект посагу на трохи меншу загальну суму. Однак була й відмінність. У пізнішому списку спостерігаємо більшу деталізацію речей та наявність речей із олова, міді, фарфору та кристалу. У самому ранньому реєстрі переважали статусні речі, що навряд чи часто використовувалися в буденному житті. Всі ці речі, при потребі, легко можна було продати, навіть одяг. У списку 1758 р. з'являються речі, що забезпечують власнику особистий комфорт у щоденному житті – це килими, перини, подушки.

Тенденція орієнтації на ужитковість речей, на власний комфорт, значно посилюється до часу укладення останнього реєстру (1773 р.). Тут більша частина речей призначена для використання власницею, а не для продажу чи тривалого накопичення коштів. Хоча виконанням останньої функції укладачі теж не легковажать, цьому слугують гроші, клейноти і срібло. Очевидно, що одяг, взуття та посуд з посагу Марії призначені для використання. Фарфоровий посуд може бути як дешевшим фаянсовим, так і дорожчим порцеляновим. Хоча вказана ціна швидше відповідала дорогій порцеляні, вживання ж узагальненого традиційного терміну ускладнює трактування. І навіть багато срібних речей і клейнотів представниця, тепер вже двох відомих родин Скоруп і Сулим, використовувала б для демонстрації свого високого соціального статусу, для підтримання стандарту життя еліти. Отже, спостерігаємо певну еволюцію самого «інституту» посагу, що поступово зміщує основний акцент з капіталізації речей на їх ужитковість.

Сама форма запису в документах, як і акценти в них, також еволюціонують. У хронологічно першому списку ретельно описується кожен виріб, його особливості, написи, символи, тип тканини і оздоблення. Все промовляє про статус. У другому реєстрі ці акценти залишаються важливими, втім з'являється увага до комфорту власників, логічніша послідовність і структура записів. Разом з тим, є додаткові характеристики речей з переліку (нове, щойно пошите, старе), що дуже важливо для розуміння повсякденного життя старшинської родини. Третій список виявився найбільш інформативним для дослідження повсякдення представниці козацької еліти, незважаючи на його сухість і прагнення до узагальнень (замість прописати окремо увесь посуд використано термін «сервіз»).

У реєстрі, укладеному при шлюбі Марії Скорупи, проявляються нові модні тенденції в повсякденні. Одяг для старшини завжди виконував не лише ужиткову функцію, а й був виразником суспільних і культурних сенсів. Він займав дуже важливе місце в ієрархії елітних речей і фіксував зміни. У другій половині 18 ст. змінюється і розширюється жіночий гардероб (замість традиційних кунтушів – шуби і сукні; з'являються шовкові панчохи і шовкові черевики), збагачується асортимент посуду, що вказує на появу нових індивідуальних уподобань чи певних

модних трендів у старшинському середовищі. Марія мала новомодні прикраси, стала власницею дуже потрібних для комфорту повсякденного життя речей (ліжко, перина, подушки, дорога постіль, ковдри, килими, включно із шовковим, меблі з червоного і чорного дерева у туалетному гарнітурі, срібний рукомийник з мильницею). Її тітка теж мала для забезпечення догляду мідну лоханю, але прогрес дуже виразний. Зміни засвідчують також чорнильниця, табакерка, годинник і дзеркало. Утім в жодному з переліків речей не згадані виделки і ножі, що теж прояснює тогочасне повсякдення старшинської еліти, з його відставанням від змін у побуті тієї ж польської шляхти.

Аналізуючи речі з посагів Марини і Параски, бачимо відповідність повсякдення родини Скоруп стандарту категорій «комфорт» і «люкс»⁸². Тут присутні вироби зі срібла, олова, міді, фарфору, кристалю. Комплектність вказує, що для Скоруп було звичним влаштовувати розкішні банкети не менше, ніж на 12 осіб. Є келихи для меду, чарки для горілки, посуд для чаювання, деякі меблі, хутра, перини, подушки, ковдри, завіси, простирадла, рушники, карети, коні. Якщо реєстр 1744 р. засвідчує багатство роду, здатність придбати дорогий статусний одяг і клейноти, то список 1758 р. вже значно більше промовляє про смаки й уподобання відомої старшинської родини. Третій реєстр (1773 р.) – це зовсім інші статки та інший соціальний статус цієї гілки роду Скоруп. Про це говорить не лише сума посагу (10 003 руб.), а й наявність в переліку речей не лише четвертої категорії «люкс», а й найвищої п'ятої категорії «предмети цивілізації» (набори столового посуду, речі, що засвідчують вживання кави, чаю, цукру, спецій, табакерка, дзеркало, чорнильниця, годинник)⁸³. Вартість усіх речей була надзвичайно висока. Вони повинні були «кричати» про статус родини. Отже, речі в реєстрах посагу представниць родини Скоруп, згідно критеріїв в ієрархії повсякденних речей, відносимо до двох найвищих рівнів – «люкс» і «предмети цивілізації», між якими не було жорсткої межі.

Таким чином, повсякдення родини Скоруп відповідало дуже високому соціальному статусу в ієрархії еліти Гетьманщини. Перелічені речі жінок цього роду не оприявнюють глибокої тяглості сімейної традиції. Хоча це більше вказує на особливість аналізованих документів, ніж на відсутність родинної історії. Складно з реєстрів посагу витягти інформацію про індивідуальне, хіба крім деякої переваги чаю над кавою в смакових уподобаннях родини. Невідомо чи мали сестри Скорупи вплив на вибір одягу, ймовірно він був успадкований. Одяг їхньої племінниці Марії вже з більшою вірогідністю відображає її власні смаки. Списки речей вказують на прагнення дотримуватися модних трендів та досягати все вищого статусу вже не в козацькій, а імперській ієрархії. Надалі реєстри посагу жінкам в інших козацько-старшинських родинках мають стати предметом дослідження, адже є надзвичайно інформативними для вивчення історії повсякдення.

Фінансування. Публікація підготовлена за підтримки Інституту історії Польської академії наук та King's College London. Щира вдячність за наукове перебування в Інституті історії ПАН у квітні 2023 р.

⁸² Baulant M. L'appréciation do niveau de vie. Un problème, un solution. «Histoire & Mesure». 1989. Vol. IV. № 3-4. S. 299; Glówka D., Klonder A. Inwentarze mienia... S. 157-177.

⁸³ Glówka D., Klonder A. Inwentarze mienia... S. 173.

REFERENCES

- Baulant, M.** (1989). L'appréciation do niveau de vie. Un problème, un solution [Appreciation of standard of living. One problem, one solution]. «*Histoire & Mesure*». Vol. IV. 267-302 [in French].
- Dumanowski, J.** (2003). Inwentarze wielmożnych i urodzonych. Konsumpcja szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku [Inventories of the nobles and nobles. Consumption of the Greater Poland nobility in the 18th century]. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 2, 261-276 [in Polish].
- Dumanowski, J.** (2006). *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku* [The world of things of the Greater Poland nobility in the 18th century]. Toruń [in Polish].
- Dziuba, O.M.** (2012). *The private life of a Cossack elder of the 18th century (based on the materials of the epistolary heritage)*. Kyiv [in Ukrainian].
- Główka, D. & Klonder, A.** (2003). Inwentarze mienia w badaniach kultury Europy od średniowiecza po nowożytność [Property inventories in the study of European culture from the Middle Ages to modern times]. *Kwartalnik historii kultury materialnej*, 2, 157-177 [in Polish].
- Kędzierzawski, W.** (2009). *Codziennosc jako kategoria antropologiczna w perspektywie historii kultury* [Everyday life as an anthropological category from the perspective of cultural history]. Opole [in Polish].
- Kryvosheia, I.I.** (2016). *Non-governmental foreman of the Ukrainian Cossack state (XVII-XVIII centuries)*. *Dovidnyk*. Vol. 2. Bila Tserkva: Vydavets Pshonkivskiy O.V. [in Ukrainian].
- Kryvosheia, Ir.** (2023). History of the Cossack elder family of the 18th century through documents: the wills of the Markovichs. *Echa Przeszłości*, 1, 77-87. DOI: 10.31648/ep.9297 [in Ukrainian].
- Kryvosheia, Ir.** (2022). Women's testaments of the families of the Cossack elders of the XVII-XVIII centuries. *Eminak*, 1 (37), 7-24 DOI: 10.33782/eminak2022.1(37).568 [in Ukrainian].
- Kryvosheia, Ir. & Kryvosheia, I.** (2022). Register of wills of the Cossack elders of the 18th century. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 2, 151-174 DOI: 10.15407/uhj2022.02.151 [in Ukrainian].
- Kryvosheia, V.V.** (2010). *Cossack foreman of Hetmanship: encyclopedia*. Kyiv: Stilos [in Ukrainian].
- Lazarevskiy, A.** (1888). *Description of Old Malorossiya: materials for the history of settlement, land ownership and management: in 3 volumes*. Kiev: Tip. K.N. Milevskogo. Vol. 1: Polk Starodubskiy [in Russian].
- Lazarevskiy, A. (Ed.)**. (1893). *Diary of General Treasurer Yakov Markovich: (1717-1767)*. Vol. 1: (1717-1725). Kiev: Izdanie «Kievskoy Stariny»; Tip. H.T. Korchak-Novitskogo [in Russian].
- Modzalevskiy, V.L.** (1912). *Genealogy of Malorossiya*. Vol. 4. Kiev [in Russian].
- Lazarevskiy, A. (Ed.)**. (1890). *Motyzhin archive: acts of the Pereyaslav regiment of the 17th-18th centuries*. Kiev: Izd. Andreyia i Aleksandra Saviczkich [in Russian].
- Nowacki, D. & Piwocka, M.** (2011). *Klejnoty w dawnej Polsce* [Jewels in ancient Poland]. Kraków [in Polish].
- Popiołek, B.** (2022). *Rytuály codziennosci. Świat szlacheckiego dworu w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej* [Everyday rituals. The world of a noble manor in the 18th century Polish-Lithuanian Commonwealth]. Warszawa [in Polish].
- Sokyrko, O.** (2021). *Culinary journey to the Hetman region: Secrets and secrets of old Ukrainian cuisine of the mid-17th - 18th centuries*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
- Sulima, R.** (2000). *Antropologia codziennosci* [Anthropology of everyday life]. Kraków [in Polish].
- Lazarevskiy, A. (Ed.)**. (1884). *Sulimovskiy' archive: family papers of Sulim, Skorupp and Voitsekhovich in the 17th-18th centuries*. Kiev [in Russian].
- Tomazov, V.V.** (2012). Skorupy (Skoruppy). In **Smolii, V.A., etc. (Ed.)**. *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t*. Vol. 9. Kyiv: Naukova dumka, p. 618 [in Ukrainian].
- Yaremenko, M.** (2012). The pleasures of the educated in Ukraine of the 18th century (about the culture of tea, coffee and wine consumption by the church elite). *Kyivska Akademiia*. Kyiv. Vyp. 10. P. 117-184 [in Ukrainian].